

Sociální bydlení v ČR na příkladu PŘECHODOVÉ BYTY PASÁŽ A HOUSING FIRST

Eliška Lindovská, Roman Hloušek

Přechodové byty Pasáž, Sdružení Podané ruce, o. s.

Platforma pro sociální bydlení, z. s.

Fakulta sociálních studií, OU

OSNOVA:

- Popis služby
- Cílová skupina
- Housing First
- Průběh služeb
- Komparace
- Evaluace
- Bariéry
- Sociální bydlení

POPIS SLUŽBY

- Přechodové byty Pasáž, od 1. 9. 2012 je registrována jako chráněné bydlení dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách – před tím fakultativní činnost..
- Dva standardně vybavené byty 1+1 v běžné zástavbě, které jsou v pronájmu od městských částí města Brna
- Okamžitá kapacita: 4 osoby (10 osob/rok)
- Cena za službu: 3 500,- Kč os/měs.
- Doba poskytování: 3 + 2 + 1
- Klient se zavazuje k abstinenci.

PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ

- Základní tým služby tvoří tři pracovníci:

Vedoucí služby (0,45 úvazku)

Sociální pracovník (0,3 úvazku)

Pedagogický pracovník (DPČ)

- Pracovníci jsou k dispozici v pracovní době (9:00 – 17:00)

CHARAKTERISTIKA CÍLOVÉ SKUPINY

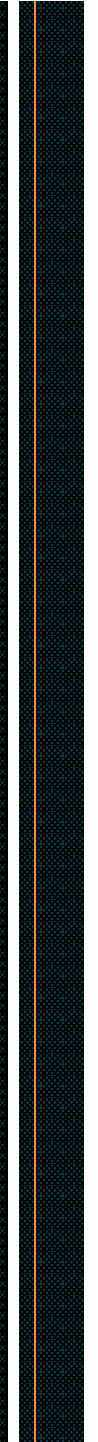
- Služba je určena lidem s **diagnózou závislosti/s duální diagnózou**, kteří jsou ohroženi bezdomovectvím a mají zájem aktivně řešit svoji situaci.
- Služba je designována tak, aby mohla přijmout lidi, kteří čelí mnohočetným problémům.
- Naše zkušenosti ukazují, že pokud získají přístup k samostatnému bydlení a přiměřenou podporu ze strany sociální služby, jsou schopni vytvořit si podmínky pro budoucí samostatný život v běžné společnosti.
- „Přirozené zotavení“ je častějším způsobem ukončení užívání drog než léčba závislosti. Zotavující se uživatelé drog se však neobejdou bez sociální podpory.

PRŮBĚH SLUŽBY

- **Podmínky vstupu:** žádost, motivační dopis, reference od odborníka, osobní setkání s týmem CHB a psychiatrické vyšetření.
- Po ubytování následuje **případové setkání** za účasti uživatele služby, klíčového pracovníka, psychiatra, popř. dalších spolupracujících odborníků či blízkých osob uživatele vyžádaných uživatelem nebo soc. pracovníkem. Dochází při něm k tvorbě individuálního plánu.
- Služba využívá **case-management** jako základní způsob práce: pracovníci podporují klienty při navazování a obnovování vztahů s blízkými, zprostředkovávají spolupráci s dalšími poskytovateli služeb a organizují případová setkání s klientem.
- Jsme sociální nikoli léčebná/doléčovací služba.
- Větší důraz na spolupráci a důvěru než na kontrolní mechanismy (např. testy).
- Spolupráce vychází z cílů klienta a dohod s klíčovým pracovníkem a dalšími spolupracujícími osobami

HOUSING FIRST

OPOZICE KONCEPTU „HOUSING READY“

Kritéria modelu „Housing first“:

- Bydlení je na volném trhu s byty, v jedné budově je maximálně 20% bytových jednotek pro klienty programu
- Klienti žijí samostatně, mají samostatnou koupelnu i kuchyň
- Žádné časové omezení smlouvy, i když smlouva může být periodicky obnovována
- Poskytování bydlení není vázáno na předchozí absolvování léčebného programu.
- Součástí týmu je pracovník - vrstevník. Využívá se asertivní terénní práce.

- Setkání s týmem vychází z potřeb uživatele služby.
- Úzká spolupráce mezi sociálními službami a bytovou asociací, ale samotné bydlení je oddělené od poskytování sociálních služeb.
- Sociální služby - především v podobě asertivní komunitní léčby u uživatelů s velmi komplexními potřebami, či v podobě intenzivního case managementu, u uživatelů s nižší intenzitou komplexních potřeb.

PRŮBĚH SLUŽBY – LIŠÍ SE ZÁSADNĚ OD PROGRAMŮ HOUSING FIRST?

- Služba je registrovaná jako pobytová služba – rozdílné v HF. Pobytové a sociální služby jsou na sobě nezávislé. Pro HF se většinou využívají byty na komerčním trhu s bydlením, či sociální bydlení.
- Služba využívá „spolubydlení“. Důležitým základem v HF je nesdílené bydlení. Přispívá k větší spokojenosti a pocitu „usazenosti“ v bydlení (Warnes, Crane, Coward, 2013). Důležité, pokud uvažujeme vážně o „začlenění“ klienta zpět do komunity. Proč postupovat adaptaci na nové prostředí dvakrát či vícekrát?

- Omezená doba poskytování služby. V HF je délka služby poskytována podle potřeb uživatele. Souvisí s „přechodovostí“ bydlení.
- Abstinence. V HF je důraz na Harm Reduction.
- Užívání alkoholu nemá vliv na udržitelnost bydlení, což je podle autorů v souladu s dalšími výzkumnými zjištěními, že nadužívání alkoholu nemá souvislost s délkou trvání bezdomovectví a schopností udržet si stabilní bydlení. Úspěšný posun z bezdomovectví byl dosažen mnoha lidmi s historií problémů s návykovými látkami a potíží s duševním zdravím. (Warnes, Crane, Coward, 2013)

SPOLEČNÉ ZNAKY:

- Důraz na přirozené zotavení
- Byty v běžné zástavbě
- Není požadováno absolvování léčebného programu
- Společné schůzky (reviews)
- Door management

EVALUACE HF V GLASGOW

- Busch-Geertsema (2013) popisuje projekt zaměřený na práci s lidmi bez domova v aktivní fázi závislosti a s duševním onemocněním, který vznikl v rámci evropského výzkumného projektu „Housing First Europe“ – HF v Glasgow. Program využívá principy modelu „Housing First“.
- HF byl pilotován v letech 2011 – 2013. Celkově v pěti evropských městech (Amsterdam, Kodaň, Glasgow, Lisabon, Budapešť). Cílová skupina aktivních uživatelů návykových látek explicitně jen v Glasgow. Ve všech evropských městech se pracovalo s lidmi dlouhodobě žijícími na ulici s duševním onemocněním, často také v kombinaci se závislostí na návykových látkách.

UŽIVATELÉ SLUŽBY V GLASGOW (2013)

- 45% ve věku 36 – 45
- Jednotlivci
- 82% mužů, 18% žen
- Dvě třetiny (14 z 21) užilo heroin v posledním měsíci před vstupem do projektu; 15 z 21 užívá metadon (předpis); 12 užilo cannabis; menší množství kokain, benzodiazepiny, crack, amfetaminy, extázi.
- 14 z 21 udává problémy s duševním zdravím (úzkost, deprese)
- 19 z 21 kriminální historie

POSKYTNUTÁ PODPORA

- Na začátek 2-3x týdně.
- Proměna podpory: nejprve pomoc se zařízením bytu (udělat z bydlení domov), období podpory uživatelů se stabilizací či snížením užívání návykových látek, následovala podpora k nacházení smysluplných aktivit
- Jednou za čtvrt roku – „review“

SPOKOJENOST UŽIVATELŮ

- Pozitivní zkušenost se zapojením „pracovníků - vrstevníků“ – nehodnotící, pozitivní příklad zotavení
- Pozitivní zkušenost s podporou nelimitovanou časem
- Pozitivní zkušenost s flexibilitou podpory
- Pozitivní zkušenost s harm reduction přístupem – umožnil jim upřímnost ohledně svého užívání, nemusejí lhát, když relapsují, nepřijdou o byt
- Negativní zkušenost s průtahy při získání bydlení

Z evaluace tohoto projektu vyplynulo, že bydlení si bylo schopno s patřičnou podporou dlouhodobě udržet 92,9% uživatelů programů.

Rok poté (2014):

- 29 uživatelů HF v Glasgow
- pouze 4 zatím nebydlící
- rozvoj spolupráce s bytovými asociacemi
- Ocenění „Care Accolade 2014“ (Scottish Social Services Council)

BARIÉRY ZAVÁDĚNÍ HF V ČR

1) DOSTUPNÉ ADEKVÁTNÍ BYDLENÍ

- Jedním z klíčových elementů zavedení této služby je **cenově dostupné adekvátní bydlení/sociální bydlení**.
- V současnosti v ČR neexistuje právně definovaný, ucelený systém sociálního bydlení.
- Vládou je připravována Koncepce sociálního bydlení (v gesci MPSV).
- O zavedení a ukotvení sociálního bydlení se snaží i Platforma pro sociální bydlení (PSB), která zastřešuje různé subjekty, především neziskové organizace, které se o téma sociálního bydlení zajímají. PSB vydala poziční dokument „Systém sociálního bydlení v České republice“.

VYMEZENÍ PROBLÉMU

- Zvyšuje se finanční nedostupnost bydlení, nájemné a platby za služby čím dál více zatěžují rozpočty domácností, domácnosti nemají finanční prostředky na kauce.
- Některé skupiny domácností (zejména Romové) jsou systematicky diskriminováni v přístupu k bydlení ze strany pronajímatelů, současné antidiskriminační nástroje jim k získání bydlení nepomáhají.
- Roste počet lidí bez domova či jinak vyloučených z bydlení.

- Prohlubuje se segregace domácností vyloučených z bydlení.
- Existuje silný politický tlak na omezení státních výdajů na dávky na bydlení pro lidi v substandardním bydlení.
- Dosavadní přístup státu k řešení sociálního bydlení byl založen téměř výhradně na finančních příspěvcích ke zvládnutí nákladů bydlení.

CÍLE SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ

- Je proto třeba vymezit hlavní cíl politik sociálního bydlení:
- Hlavním cílem sociálního bydlení zvýšení dostupnosti bydlení pro osoby a domácnosti, které jsou nyní bez domova anebo žijí v nejistých či nevyhovujících podmínkách, a pro domácnosti, které vynakládají za bydlení nepřiměřenou část svých příjmů.

DEFINICE SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ

- Sociální bydlení jsou byty (nikoli jakákoliv ubytovací zařízení), jež současně naplňují tři charakteristiky:
- Byly pořízeny a/nebo jsou provozovány s využitím veřejných prostředků.
- Nájemné je v nich regulované na nižší než tržní úrovni (zpravidla jde o tzv. nákladové nájemné nebo o nájemné odvozené od výše příjmů nájemníků)
- Jsou přidělovány prostřednictvím administrativní aplikace sociálních kritérií a nikoli na bázi tržních mechanismů (tedy na základě vztahu poptávky a nabídky).

CÍLOVÁ SKUPINA SB

- Na sociální byty by měly mít nárok osoby, které nemají bydlení, hrozí jim ztráta bydlení či žijí v nevhodném bydlení a současně nejsou svoji obtížnou situací schopny řešit vlastními prostředky (to se týká i osob, které vynakládají na bydlení nepřiměřeně vysokou část svých příjmů).
- Takové vymezení nabízí Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení ETHOS (vytvořena organizací FEANTSA).

PRINCIPY ZÁKONA O SOCIÁLNÍM BYDLENÍ PODLE PSB

- Bydlení je základním lidským právem každého člověka, jež by nemělo být za žádných okolností nikomu upíráno nebo podmiňováno.
- Garantem práva na bydlení by měl být stát. Toto právo by měl realizovat prostřednictvím obcí.
- Zákon o sociálním bydlení by měl být založen na přístupu založeném na bydlení (Housing led), tedy bydlení ve standardním nájemním bytě.
- Je třeba určit základní standardy, jež sociální bydlení musí splňovat.
- Každý poskytovatel sociálního bydlení by měl být registrován.

- Cílová skupina by měla být vymezena prostřednictvím typologie ETHOS
- Zákon by měl obcím garantovat financování výstavby, nákupu či rekonstrukcí a provozu sociálního bydlení ze státních prostředků.
- Zákon by měl stanovovat finanční sankce pro případ neplnění povinnosti.

ROLE DOČASNÉHO UBYTOVÁNÍ

- Ubytování není totéž, co bydlení.
- Dočasné ubytování lidí bez domova je v současném systému realizováno především v azylových domech a ubytovnách.
- Azylové domy jsou sociální službou ve smyslu zákona č. 108/2006 Sb. Azylové domy nemají, a ani svým charakterem nemohou, suplovat skutečné sociální bydlení. Azylové domy potřebují pro svou úspěšnou činnost funkční sociální bydlení jako návaznou veřejně dostupnou službu.
- Ubytovny nepředstavují řešení bytové nouze, jsou naopak součástí problému vyloučení z bydlení.

PROBLÉMY SPOJENÉ S UBYTOVNAMI

- Ubytovny jsou místy koncentrace sociálně vyloučených rodin a osob a vážou na sebe další negativní jevy ve společnosti.
- Obyvatelé ubytoven jsou na základě svého bydliště stigmatizováni.
- Na ubytovnách často nemají jednotlivé ubytovací jednotky vlastní sociální zařízení a kuchyni.
- Ubytovny v některých případech nesplňují ani základní hygienické standardy.
- Lidé na ubytovnách nemají žádnou právní jistotu bydlení.
- Bydlení v ubytovnách je často drahé.

SHRNUTÍ

- Podle PSB lze bezdomovectví a vyloučení z bydlení účinně řešit jen prostřednictvím standardních bytů, nikoli prostřednictvím ubytovacích zařízení, jakkoli jsou tyto nazývány.
- Projekt HF by svými principy v mnohém byl schopen naplnit a reagovat na požadavky zmíněné v Pozičním dokumentu PSB „Systém sociálního bydlení v České republice“.
- Realizace HF v ČR by tak mohla výrazně přispět ke snížení počtu lidí vyloučených z bydlení.

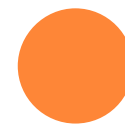
ZÁVĚREM – OTÁZKY APLIKACE HF DO ČESKÉ PRAXE

- V zahraničí se jedná především o způsob práce v oblasti bezdomovectví, která má ale více multidisciplinární charakter ve smyslu práce se závislostmi, s duševním onemocněním.
- Zahraniční materiály zmiňují efektivitu práce s lidmi s duševním onemocněním často v kombinaci se závislostí. Jakým způsobem je nastavován práh v relevantních sociálních a zdravotních službách pro práci s danou cílovou skupinou?
- Nakolik stávající dostupné služby potkávají potřeby cílové skupiny, se kterou pracují?
- Lze uplatňovat i jiný způsob podpory než asertivního terénní tým?
- **EMCDDA doporučuje**, aby sociálně integrační aktivity byly poskytovány nezávisle na léčebných / abstinenčních službách

Děkujeme za pozornost

- <http://socialnibydleni.org/>
- <http://pasaz.podaneruce.cz/>
- <http://fss.osu.eu/>
- V případě dotazů či zájmu nás můžete kontaktovat na:
 - pasaz@podaneruce.cz
 - eliska.lindovska@osu.cz

